

ORIGINAL RESEARCH PAPER

The place conceptual model in concordance with the features of space and time (Case study: Imamzadeh Yahya in Tehran)

Ghazaleh Goodarzi ^{1, *}, Mostafa Behzadfar ^{2, *}, Yousefali Ziari ³

¹ Ph.D. in Urbanism, Department of Urbanism, Faculty of Engineering, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

² Professor, School of Architecture and Environmental Design, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran.

³ Associate Professor, Department of Urbanism, Faculty of Architecture and Urban Development, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 2020/05/18
Revised 2020/07/09
Accepted 2020/10/16
Available Online 2021/12/22

Keywords:

Feature
Place
Space
Time
Exploratory Factor Analysis
Imamzadeh Yahya

Use your device to scan
and read the article online

Number of References

36

Number of Figures

5

Number of Tables

5

Extended ABSTRACT

BACKGROUND AND OBJECTIVES: With the emergence of new urban planning ideas in the present century, thoughts about the construction and design of cities have returned to their complex nature, and urban paradigms have always invited people to think and reflect. Urban design is always considered an interdisciplinary science in four dimensions. The dimension of time as a fourth dimension, also emphasized by philosophers in the process of understanding the symmetry of different spatial dimensions, has often been ignored. Urban design based on the space-time paradigm has become one of the new paradigms of urban planning due to its complex concept and the ongoing nature of time. So that design has led to the preservation of time for citizens, and the liberation of space from time constraints has become one of the urban design principles. Also, the city is constantly changing, and the rate of change is different, and this difference is due to the time of change at different times in the city. Therefore, considering the comprehensive changes in the current urban spaces and places, it is important to get acquainted and pay attention to time features. Accordingly, attention to the space-time paradigm can be considered a missing link in urban design, and achieving a framework that clarifies the relationship between place and time and space seems necessary. With a phenomenological approach and a fundamental purpose, this paper introduces the features of place in spaces and urban places. As an example, religious spaces (for the purpose of research) will be considered the main concern. After stating the features of place, the relationship between the two features of time and space (directly) are introduced as the basic elements for understanding the general place and representing the mind (indirectly) for the meaning of spaces and events. Finally, these questions are answered: "What are the space-time indicators and components of the place?; In which order do they play a role in concordance with the place?"

METHODS: Regarding the research purposes, it is necessary to collect and evaluate both quantitative and qualitative data and go through a reciprocal process in the research, so a mixed research method has been used in this study. First, to explain the place features, in the qualitative part of the research, in-depth and purposeful interviews were conducted in Imamzadeh Yahya in District 12 of Tehran. Therefore, the qualitative variables of the environment were discovered at different times. Then, the obtained indices were categorized by the exploratory factor analysis method and with SPSS software to quantify the data.

FINDINGS: The research findings indicate that the space-time indicators in Imamzadeh Yahya, as a special urban place, are validated and prioritized in the form of three main components that are affected by the conformity and impact and interaction of the proposed indicators. These components include "sensory-personal," "behavioral-functional," and "physical-environmental" components. According to this classification, the three indicators of space, time, and mind interact with each other to interpret urban places in the cognitive perception cycle of the place. New concepts emerge when these indicators converge; each of which can carry a set of emotions in people at different times.

Extended ABSTRACT

CONCLUSION: The results show that sensory sparks are representations or mediators of place that can add value to the place. Meanwhile, the representation of time creates a feeling in the person. The richness of this feeling is influenced by the amount of change in spatial and mental factors. The harmony of all the factors of place creation is very effective in building a thriving urban place. The effect of such harmony and sequence between the components of an urban place acts as a harmonious melody in the heart of the city. If these elements are correctly put together, a pleasant sound will be heard, and its sequence and back and forth cannot be distinguished and recognized. In this context, it seems that considering time as one of the main indicators of place will bring new capabilities in dealing with urban issues.

HIGHLIGHTS:

- Define place features and introduce a new conceptual model of place based on 10 place features.
- Categorize different types of space in urbanism based on its gradual evolution in mind.
- Introduction of time feature in urban spaces/places and using of the model in religious spaces.

ACKNOWLEDGMENTS:

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-forprofit sectors.

CONFLICT OF INTEREST:

The authors declared no conflicts of interest.

COPYRIGHTS

©2021 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers. (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

HOW TO CITE THIS ARTICLE

Goodarzi, Gh.; Behzadfar, M.; Ziari, Y., (2021). The place conceptual model in concordance with the features of space and time (Case study: Imamzadeh Yahya in Tehran). *Journal of Iranian Architecture & Urbanism.*, 12(2): 103-117.

<https://dx.doi.org/10.30475/ISAU.2021.231763.1423>

https://www.isau.ir/article_141139.html

ارائه مدل مفهومی مکان در همنوایی نمایانگرهای زمان و فضا (نمونه موردی: امامزاده یحیی تهران)

غزاله گودرزی^۱، مصطفی بهزادفر^{۲*}، یوسفعلی زیاری^۳

۱. دکتری شهرسازی، گروه شهرسازی، دانشکده فنی و مهندسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. استاد، دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

۳. دانشیار، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مشخصات مقاله	چکیده
تاریخ ارسال ۱۳۹۹/۰۲/۲۹ تاریخ بازنگری ۱۳۹۹/۰۴/۱۹ تاریخ پذیرش ۱۳۹۹/۰۷/۲۵ تاریخ انتشار آنلاین ۱۴۰۰/۱۰/۰۱ واژگان کلیدی نمایانگر مکان فضا زمان تحلیل عاملی اکتشافی امامزاده یحیی تهران	در قرن حاضر در پی ظهور اندیشه‌های جدید شهرسازی، تفکرها در ارتباط با ساخت و طراحی شهرها به ماهیت پیچیده خود رجعت کرده و پارادایم‌های شهری نیز همواره انسان را به تفکر و تعمق دعوت کرده است. طراحی شهری مبنی بر پارادایم فضا - زمان به علت مفهوم پیچیده و بدون بازگشت زمان؛ به یکی از پارادایم‌های جدید شهرسازی مبدل شده است. به گونه‌ای که طراحی، در جهت حفظ و نگهداری زمان برای شهروندان منجر شده و رهایی مکان از قید زمان به یکی از اصول طراحی شهری مبدل شده است. پژوهش حاضر، با رهیافت پدیدار شناسی و با هدف بنیادی و روش آمیخته پژوهی؛ بعد از بیان نمایانگرهای مکان، ارتباط بین دو نمایانگر زمان و فضا (به صورت مستقیم) به مثابه عناصر پایه جهت تفهیم مکان عام و نمایانگر ذهن (به صورت غیر مستقیم) برای معنادهی به فضاها و رویدادها را معرفی نموده است. در ادامه، شاخص‌های مکانی - زمانی را در امامزاده یحیی تهران به عنوان مکان شهری خاص، با کمک تحلیل عاملی اکتشافی (EFA) در قالب ۳ مولفه اصلی (حسی - شخصی، رفتاری - عملکردی و کالبدی - محیطی) اعتباریابی و دسته بندی نموده است. نتایج حاکی از آن است که، بارقه‌های حسی، نمایانگرها و یا میانجی‌های مکان هستند؛ به نحوی که می‌توانند ارزش‌هایی را بر روی آن‌ها قرار داد. در این زمینه به نظر می‌رسد لحاظ کردن زمان به عنوان یکی از اصلی ترین نمایانگرهای مکان، قابلیت‌های جدیدی را در برخورد با مسائل شهری پیش رو قرار خواهد داد. نکات شاخص - دسته بندی انواع فضا در شهرسازی بر اساس تحول تدریجی آن در ذهن. - تعریف نمایانگرهای مکان و ارائه مدل مفهومی جدید مکان بر پایه ۱۰ نمایانگر مکان. - معرفی نمایانگر زمان در فضاها و مکان‌های شهری و کاربست مدل در فضاهای مذهبی.
نحوه ارجاع به مقاله گودرزی، غزاله؛ بهزادفر، مصطفی و زیاری، یوسفعلی. (۱۴۰۰). ارائه مدل مفهومی مکان در همنوایی نمایانگرهای زمان و فضا (نمونه موردی: امامزاده یحیی تهران)، نشریه علمی معماری و شهرسازی ایران، ۱۲(۲)، ۱۱۷-۱۰۳.	

* نویسنده مسئول

تلفن: ۰۰۹۸۲۱۷۷۲۴۰۴۶۷

پست الکترونیک: behzadfar@iust.ac.ir

مقدمه

همواره طراحی شهری به عنوان دانشی میان رشته‌ای در چهار بُعد بررسی می‌شود. بُعد زمان به عنوان بُعد چهارم که برخی فیلسوفان نیز بر اهمیت آن در روند ادراک تدقیق و تقارن ابعاد مختلف مکانی تأکید دارند، در این رشته اغلب مغفول مانده است. از سویی، شهر پیوسته و مداوم در حال تغییر است و نرخ تغییرات آن متفاوت است و این تفاوت ناشی از زمان حصول تغییرات در برهه‌های زمانی گوناگون در شهر است. پرداختن به این موضوع، با توجه به تغییرات گسترده فضاها و مکان‌های شهری حال حاضر، آشنایی و توجه به نمایانگر زمان را حائز اهمیت می‌کند. بر این اساس می‌توان توجه به پارادایم فضا- زمان را حلقه مفقود در طراحی شهری عنوان نمود و دستیابی به چارچوبی که ارتباط مکان را با زمان و فضا روشن نماید، ضروری به نظر می‌رسد.

پژوهش حاضر، معرفی نمایانگرهای مکان در سازوکارهای فضاها و مکان‌های شهری با وجه مثالین فضاها (مذهبی (جهت مورد کاوی پژوهش) را، به عنوان دغدغه اصلی مورد بررسی قرار خواهد داد و به دنبال پاسخگویی به این سوال مشخص است که، کدام شاخص‌ها و مولفه‌های فضایی- زمانی مکان و با چه اولییتی در همناوبی با مکان نقش دارند؟ با در نظر گرفتن اهداف این مقاله، ضرورت دارد که داده‌های کمی و کیفی توأماً جمع آوری و ارزیابی شوند و یک فرآیند رفت و برگشتی در مسیر پژوهش طی شود، لذا روش آمیخته پژوهی در این مقاله انتخاب شده است. با هدف تبیین شاخص‌های مکان، ابتدا رویکردهای مختلف نسبت به مکان و معنای آن به طور مختصر بررسی شده و سپس چارچوب مفهومی پژوهش ارائه خواهد شد و در ادامه، بر مبنای چارچوب ارائه شده و با توجه به روش آمیخته پژوهی در بخش کیفی با مصاحبه‌های عمیق و هدفمند در امام‌زاده یحیی، واقع در منطقه ۱۲ تهران به دنبال متغیرهای کیفی موجود در محیط برآمده و سپس با روش تحلیل عاملی اکتشافی به بررسی و وزن‌دهی شاخص‌ها پرداخته خواهد شد.

پیشینه تحقیق

تاکنون تحقیقات گوناگونی در ارتباط با مکان و کیفیت محیط انجام گرفته است. کارمونا جز اولین نظریه پردازانی است که کیفیات محیط کالبدی را طبقه بندی نموده و به تحلیل ویژگیهای مکان پرداخته است، کارمونا (۲۰۰۳) بعد زمان^۱ را به مثابه یکی از مولفه‌ها یا سازه‌های مکان مطرح کرده است (Carmona & Heath & Oc & Tiesdell, 2003/2021). همچنین وی در (۲۰۱۴) با استفاده از تحقیقات تجربی در لندن، چگونگی شکل‌گیری فضاها را بررسی می‌کند.

بررسی می‌کند و یک چارچوب یکپارچه را در قالب یک سفر از طریق زمان که طی آن فضای عمومی معاصر نشان داده شده است را، در یک قالب نشان می‌دهد. (Carmona, 2014). کارمونا (۲۰۱۹) با نگاهی کلی از ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۷ و در مقایسه با چهار شهر بر ماهیت تغییر فضای عمومی در طول این سال‌ها و فرایندهای ایجاد فضاهای عمومی متمرکز می‌شود و فرایندهای طراحی، توسعه، استفاده و مدیریت فضاهای عمومی در طول این دوره‌ها را بررسی می‌کند (Carmona & et al, 2019). وی معتقد است با گذشت زمان فضاها تبدیل به مکان‌هایی می‌شوند که زندگی در آن‌ها جریان دارد و این فضاها با کیفیت‌هایی که وابسته به زمان هستند معنای بیشتری می‌یابند.

قابل ذکر است تا کنون، پژوهش‌های مرتبط اندکی در ارتباط با مفهوم نمایانگرهای مکان به خصوص نمایانگر زمان و فضا در شهرسازی ارائه شده است. به عنوان مثال چریگو، در رساله خود به ارائه مدل مفهومی معنای مکان و شاخص‌های تداوم آن می‌پردازد و در یک تحلیل پدیدارشناسانه تفسیری، تجربیات زیسته افراد را جز مهمترین عوامل مکان بیان می‌کند (Charbgo, 2016). سلطانی، با مفروض داشتن آنکه ثبات فضا در گرو عدم تغییر در رفتار است و تداوم رفتاری خاص در طی زمان، مبین وجود فلسفه‌های خاص برای آن رفتار است؛ شناخت ابعاد استمرار فعالیت‌های جمعی در فضاهای جمعی را مورد بررسی قرار داده است (Soltani, 2018). سعیدی، به مطلوبیت کیفیت‌های محیطی دروازه شهر و وجود عملکردهای متنوع در راستای توسعه گردشگری می‌پردازد و در این ارتباط نمایانگرهای کارکردی و اجتماعی را با روش آمیخته مورد مطالعه قرار می‌دهد (Saidi & Habibi & Shieh, 2017).

در این مقاله سعی خواهد شد، ضمن ارائه مدل مفهومی بر پایه نمایانگرهای مکان به معرفی نمایانگرهای زمان و فضا پرداخته شود. بنابراین پژوهش حاضر به دلیل کمبود مدل مفهومی مکانی در زمینه ابعاد گوناگون کیفیات مکان با تأکید بر نمایانگر زمان ضرورت می‌یابد.

مبانی نظری

مفهوم فضا

واژه فضا به لحاظ ریشه شناسی واژه در فرهنگ زبان فارسی عمید، از دید فلسفه فیزیک، جهان سه بعدی بی‌کران که اجسام و رویدادها در آن هستند یا اتفاق می‌افتند تعریف شده است (Amid, 1994/2010). همچنین در لغتنامه آکسفورد به معنای یک منطقه پیوسته یا گستره‌ای آزاد، در دسترس یا غیراشغال شده، معنا شده است (Oxford, 1998). فضا یک مفهوم نامنظم و نامحسوس است و نه وجودی که بتوان آن را به طور مستقیم توصیف و تحلیل کرد. فضا

جاری مطرح شد. بنابراین در فضای مکانیک کوانتوم فضا و زمان یکی است، یعنی فضا همان زمان است و برعکس و بدون هم در نظر گرفته نشدند. در این مرحله فضا و زمان با هم عجین شده‌اند.

۳- فضای کیهانی: در مرتبه سوم، فضای کیهانی است. در این مرحله فضا و زمان با هم ترکیب می‌شوند و زمان عامل اندازه‌گیری فضا می‌شود و فضا عامل اندازه‌گیری زمان. در این مرتبه فضا هم محاط است هم محیط و این فضا را تا حدودی فرد می‌شناسد و در آن رها و گم شده نیست. فضایی که زمان در آن جای می‌گیرد و اجزای موجود در فضا مانند کهکشان‌ها، ستاره‌ها، سیاره‌ها، سیاهچاله‌ها و... تعریف می‌شوند (Behzadfar, 2016).

۴- فضای جغرافیایی: در این مرتبه نوعی رابطه بین معنا و فضا به وجود می‌آید، به نوعی توده^۲ تعریف می‌شود و فضا به عنوان یک مکمل برای معنا به کار می‌رود (Goodarzi, 2019, P:92). زمان در ترکیب با توده، فضا را به صورت مکان معنی‌دار می‌کند؛ مانند قاره‌ها، اقیانوس‌ها، دشت‌ها و کشورها. این مرتبه با بُعد و توده همراه است و این فضا کاملاً قابل شناسایی است.

۵- فضای مکان‌سازی: در مرتبه آخر فضا، فضای مکان‌سازی^۳ مطرح می‌شود. زمان، که در ترکیب با توده و فضا مکان جغرافیایی را معنی دار نموده است در اینجا عامل تحول، ساخت، حرکت و... می‌شود، یعنی عامل مکان‌سازی می‌شود (Behzadfar, 2019). این فضا شناختی است و تنوعی از ابعاد را دارد. فضایی است که طراحی در آن قرار می‌گیرد و قصد ساختن جا، مکان برای افراد و ساکنین را دارد. مرتبه‌ای است که فرد تمایل به بودن، زیستن، وجود داشتن و ماندن دارد. مرحله‌ای که شهر و شهرسازی در آن جای می‌گیرد و این مکان شهرسازانه است و با فضای اولیه تفاوت دارد.

لذا تاکید می‌شود، فضایی که در ادامه این گفتار به آن پرداخته می‌شود فضای مکان‌سازانه است و جهت تدقیق شاخص‌های ارائه شده به فضاهای مذهبی تاکید می‌شود. مراد از فضای مذهبی در این نوشتار با رویکرد معنا محور، ساختار ویژه‌ای است از حالات و احوالات درونی افراد که خاص این فضاها می‌باشد. در واقع، افراد یا گروهی از افراد مانند جماعت برای انجام اعمال مذهبی و فرایض دینی و تامل در درون خویش در مکان حضور می‌یابند و فرد به یک تجربه درونی تحول‌گرا نائل می‌شود و منجر به شفافیت و آگاهی بیشتر از اعتقادات فرد می‌شود.

مفهوم مکان

اولین نظریه‌ها در خصوص مکان را می‌توان منتسب به رلف دانست. رلف به عنوان یک پدیدار شناس، مکان را متشکل از محیط طبیعی و مصنوع در کنار اعمال انسانی و معانی می‌داند که

واقعی با حس‌ها درک می‌شود و از تفاسیر عقلانی انسان‌ها از جهان، که پدید آورنده‌ی ساختار ذهنی است، متمایز می‌گردد. در برابر این رویکرد فضای ذهنی قرار دارد که تجربه ما از فضا را رویدادی حسی می‌داند که حرکت در آن دخیل است و حرکت خود پدید آورنده طیف گسترده‌ای از حس‌های متفاوت است (Majedi & Mansouri, 2012, p.271).

مفهوم فضا از دیدگاه پدیدارشناسانه بدین گونه است که؛ محیط اطراف انسان توسط پدیده‌های فراوانی تحت عنوان واقعیت اشغال شده است و انسان تنها بخشی از این واقعیت‌ها را درک می‌کند و به این واقعیت‌های قابل درک عینیت می‌گویند. بدین ترتیب که اگر واقعیت همان محیط فرض شود و محل یا جا را اطلاعاتی از رده واقعیت دانست، فضا بخش‌گزینش شده‌ای از اطلاعات محیط است که به آن محل خاص مرتبط است (Javadi & Budagh, 2015, p.140). نظریه پردازان زیادی به دسته‌بندی و تقسیم‌بندی انواع فضا پرداخته‌اند به عنوان مثال؛ شولتز، فضا را در دو وجه عینی و ذهنی تقسیم بندی می‌کند و به بحث درباره پنج مفهوم فضا می‌پردازد که از فضای هستی تا فضای معمارانه را در برمی‌گیرد (Schultz, 1971/2015). رلف، انواع فضا را در ۵ دسته از فضای بدوی تا فضای شناختی دسته بندی می‌کند (Relph, 1976/2018, p.76). بر مبنای مجموعه مطالعات با تاکید بر هدف پژوهش پیشرو این پژوهشگران گونه‌بندی فضا را که بر تحول تدریجی آن در ذهن نیز تطابق دارد به ترتیب زیر ارائه می‌نمایند:

۱- فضای یکتایی: در مرتبه اول فضا، فضای مطلق یکتایی است که فقط ذات یکتایی در آن وجود دارد. ذهن برای درک این فضا، حقیقت را مجاز می‌کند و دنیای ذهنی پدید می‌آید. فضای یکتایی (شعور یکتایی) خالص است و فقط کسانی که در آن قرار می‌گیرند (مانند عروج حضرت محمد(ص))، می‌توانند آن را درک کنند، در آن جا بُعد و وجود خارجی وجود ندارد و بدون نیاز به زمان جریان دارد. در واقع، نه محاط است نه محیط (Goodarzi, 2019, P:92).

۲- فضای کوانتومی (مکانیک کوانتوم): با شروع قرن بیستم، کشفیات و تجربه‌هایی در مقیاس اتمی حاکی از عدم توصیف کامل پدیده‌ها، توسط نظریه‌های کلاسیک و نظریه نیوتن که فضا را مطلق می‌دانست بوجود آمد. وجود نارسایی‌هایی موجب پیدایش نظریه کوانتومی شد. کوانتوم، به معنای کمترین مقدار ممکن از یک کمیت وارد مباحث مختلف علمی شد (Taghvaei, 2013, p.42). به طوری که تا قبل از نظریه لایبنتس (که فضا را نسبی می‌دید) در فیزیک کلاسیک فضا، تهی و عاری از ماده در نظر گرفت می‌شد، اما با پیدایش نظریه کوانتوم فضای تهی مالا مال از ماده در نظر گرفته شد، لذا زمان

مکان‌هاست و زمینه‌ای است پویا با اعراض کیفی متفاوت. این اعراض و آن زمینه، فضا را با اصالت عمل تنظیم کرده و اسلوب می‌بخشند (Schultz, 1971/2015, p. 101). بنابراین یک مکان، یک پدیده کاملاً کیفی است که نمی‌توان آن را به هیچ یک از اجزایش محدود نمود.

یکی از معروفترین مدل‌های ارائه شده در خصوص مفهوم مکان، مدل کانتر است. طبق مدل کانتر مکان از فرم، فعالیت و معنی تشکیل شده است و دارای سه بعد کالبدی، عملکردی و ادراکی-شناختی است (Canter, 1977). نایسر مدل معنای مکان را با تأکید بر نقش اسکیمای یا طرحواره ذهنی و قابلیت‌های محیط را در فرآیند ادراک نشان می‌دهد. او معنا را نیز از ویژگی‌های اسکیمای می‌داند و اعتقاد دارد که آنچه در خاطره و ذهن باقی می‌ماند، شی، صحنه و رویدادی است که با نقش هدایت‌کنندگی اسکیمای ادراک شده و اسکیمای به نوعی درگیر استفاده یا اصلاح شده است (Neisser, 1977)؛ جان پانتتر (۱۹۹۱) و مونتگمری (۱۹۹۸) و گرووات نیز در مطالعات خود بر روی این مفاهیم سه‌گانه مکان توافق دارند. براساس مدل پانتتر، که در حقیقت توافقی است بر روی مدل کانتر، یک مکان شهری حاصل انطباق سه لایه مختلف فضای کالبدی، فعالیت‌ها و تصویر یا برداشت کاربران از فضا می‌باشد. مونتگمری نیز به نتایج مشابهی دست می‌یابد (فضای کالبدی، فعالیت‌ها و تصویر یا برداشت کاربران از فضا) (Montgomery, 1998).

بهزادفر (۱۳۹۵)، معتقد است که برای درک و سنجش کیفیات محیطی مکان نمی‌توان شاخص مستقیمی پیدا کرد، زیرا اصولاً موضوعات کیفی به صورت مستقیم قابل اندازه‌گیری نیستند. بنابراین لازم است از نمایانگرهایی استفاده شود که به طور غیر مستقیم ویژگی‌های کیفیات محیطی (مخصوصاً هنجارهای کیفیت محیطی) را حمل نمایند. حدود ۱۰ نمایانگر مجموعه‌ای بیشتر از ۶۰ هنجار کیفیت محیطی را حمل نموده و نشان می‌دهند. هر نمایانگر خود از عناصر و اجزا مشخصی تشکیل شده و هر عنصر نیز هنجارهای مختلفی را شامل می‌شود. پژوهشگر با استفاده از سنج‌های مشخصی باید به اندازه‌گیری هنجارهای مربوطه بپردازد. در موقعیت‌ها و مکان‌های شهری گوناگون لازم است محقق متناسب با شرایط محیطی و مکان مورد مطالعه هنجارها و سنج‌های ویژه‌ای را تعریف نماید. نمایانگرهای دهگانه به صورت زیر می‌باشند: (Behzadfar, 2019, p. 55).

۱. نمایانگر کارکردی
۲. نمایانگر اجتماعی
۳. نمایانگر فضایی
۴. نمایانگر ادراکی
۵. نمایانگر منظر
۶. نمایانگر زیست‌بوم
۷. نمایانگر ریخت‌شناسی
۸. نمایانگر زمان
۹. نمایانگر مدیریت
۱۰. نمایانگر یگانه‌تنی

تجربه آن می‌تواند در مقیاس‌های مختلف روی دهد (Relph, 2007, p. 78). همچنین، بحث مکان از دیدگاه پدیدارشناسانه در آثار شولتز که متأثر از اندیشه‌های هایدگر است نیز یافت می‌شود. هایدگر معتقد است که در فضاهایی که ناشی از مکان‌ها هستند، فضا همواره به منزله فاصله وجود دارد و در دل همین فاصله، فضا همچون امتدادی محض حضور دارد (Nik Rosh & Qasemisichani, 2015, p. 146). شولتز معتقد به این است که ماهیت یک مکان در بعضی عرصه‌ها، کنشی زمانی است که با فصل‌ها و یا دوره‌های یک روز همانند هوا تغییر می‌کند. عواملی که بیش از هر چیز، موقعیت‌های متفاوت را تعیین می‌نماید (Schultz, 1998/2014, p. 96). شولتز با نگاهی پدیدارشناسانه به محیط بیان می‌کند که انسان به واسطه حضور در فضا به دنبال آن است که وجود خود را معنادار نموده و پایگاهی در فضا و زمان به دست آورد. توان بیان می‌کند، مکان‌ها در جهان با تفکر انتزاعی چیزی بیشتر از فضا هستند. برای او فضا یک حرکت سیال است و مکان یک لحظه مکث است. این مکث در مکان به علت وجود روح و هویت در آن مکان است که باعث تمایز مکان از فضا شده و این مورد حائز اهمیت است که این مکث به معنای توقف زمان و ثبت لحظه در ذهن است (Tuan, 1977/2001). مکان جایی است که سازه‌ها یا ابعاد مختلفی بر معنی‌دار شدن آن دلالت می‌کنند. در واقع اگر فضا امکان وقوع حرکت را می‌دهد، مکان درنگ پدید می‌آورد. بر اساس تعریف فضا، که در رده عینیت قرار می‌گیرد و دارای فرم و عملکرد می‌باشد. چنانچه فضا برای انسان معنای خاصی به همراه داشته باشد و در ذهن، خاطراتی را ایجاد کند، ذهنیت جای خود را باز می‌کند و فضا از پدیده عینی به موجودی ذهنی، تبدیل می‌گردد که "مکان" نام دارد (Javadi & et al, 2015, p. 142).

مکان یک مفهوم انتزاعی و ذهنی نیست، بلکه اولین قرارگاه ارتباط مستقیم با جهان و محل زندگی انسان و واقعیت‌های کالبدی است، به همین دلیل سرشار از معنا و تجربه‌های انسانی بوده و رابطه عاطفی عمیقی با انسان برقرار می‌کند (Relph, 2007, p. 54). به همین دلیل مکان را قسمتی از فضا که به وسیله روابط اجتماعی مشخص می‌شود نیز، تعریف می‌کنند. به این تربیت، واقعیت یک مکان، همواره پذیرای آن است که تعریف خود را در دل یک فرآیند اجتماعی جای دهد (Partovi, 2007/2013, p. 68). نکته مهم این است که ذهنی بودن مکان به معنای آن نیست که مکان فاقد فرم و عملکرد است، بلکه مکان عینیتی است که علاوه بر فرم و عملکرد دارای ویژگی‌های معنایی نیز می‌باشد در واقع مکان محل تلاقی فرم، عملکرد و معنای فضا می‌باشد. ارسطو فضا را به ظرف تمام اشیا توصیف نموده است. از نظر ارسطو، فضا مجموعه‌ای از

زمان پرداخته‌اند، نظیر لینچ، گذر زمان را مطرح می‌کنند. لینچ بیان می‌کند، گذر زمان از دو طریق درک می‌شود: ۱- تکرار منظم و متناوب ۲- عوامل تصاعدی و زمان‌بندی فعالیت‌ها و فضا‌بندی فعالیت‌ها (Lynch, 1960/2018, p:85).

بیکن نیز به طور غیرمستقیم به زمان اشاره می‌کند و بیان می‌کند، اضافه کردن ابعاد زمان به فضا باعث تغییر پارادایم در درک محیط می‌شود (Bacon, 1967/2017). کارمونا، زمان را به عنوان یکی از ابعاد شش گانه طراحی شهری مطرح نموده؛ و بُعد زمان را در سه وجه مورد بررسی قرار می‌دهد: ۱- مدیریت زمانی فعالیت‌ها در فضا ۲- درک درست بازه‌های تغییرات زمانی ۳- درک محیط شهری در حال تغییر. از نظر وی هر نوع ساختمان یا هر عنصر مصنوع در محیط‌های شهری متعلق به گونه، دوره و زمانی مشخص است و در واقع بیانگر روح زمان خود است. براین اساس هر شهر می‌تواند به عنوان متنی چند لایه خوانده شود که هر لایه ویژگی‌های دوره و زمان خاصی را نشان می‌دهد و محیط‌های شهری را بیوگرافی تغییرات شهری می‌دانند (Carmona & Tiesdell, 2003).

یان گل و همکارانش، تفاوت ادراک استفاده کنندگان از فضا و چرخه‌های زمانی در فصول مختلف را مطرح نموده‌اند. جیمز کرنر در بحث شهرسازی منظر این طور عنوان نموده که، در نگاه جدید به شهر درک کامل‌تری از این پدیده به دست آمده و این موضوع با وارد نمودن مفاهیم حرکت و درک منظر شهر طی زمان صورت گرفته است. این امر وابستگی ادراک با زنجیره حرکات و موقعیت‌های ناظر در حال حرکت، در قالب بعد زمان عرصه عمومی مطرح می‌شود (Souri & Razaghi asl & Faizi, 2013, p.73). همچنین توجه به این نکته که، چرخه ادراک زمان در ذهن فرد صورت می‌گیرد حائز اهمیت است. زیرا ذخیره کردن اطلاعات و رویدادها در ذهن رخ می‌دهد و بر اساس آن فرد می‌تواند مسائل را تجزیه و تحلیل کند. پیش زمینه‌های فرهنگی و ذهنی متفاوت باعث می‌شود که دو نفر از یک محیط یکسان ادراکی کاملاً متفاوتی داشته باشند و حتی یک نفر در مقاطع زمانی مختلف و بر اساس عوامل روانشناختی و بسته به حالت روانی بازه زمانی، ممکن است ادراک متفاوتی از یک محیط واحد داشته باشد. گاهی حالات روانی بر طول ادراک زمان نیز تاثیر گذار است، در تاریکی، انتظار، اضطراب دقیق بسیار طولانی‌تر هستند و در شادی و سرخوشی زمان کوتاه تر ادراک می‌شود. مراحل ادراک زمان در ذهن را می‌توان به صورت زیر در نظر گرفت:

۱. رخ دادن رویداد

۲. مرتب کردن رویداد در ذهن

۳. در صورت تداوم رویداد، دسته بندی و رده بندی رویداد

یکی از تناقض‌های مهم در شهرسازی، فهم غیرساختاری و غیرشیوه‌مند از مفهوم مکان است. علیرغم وجود آگاهی گسترده در بسیاری از مباحث علمی، همچنان واژه فضا به جای مکان و مکان به جای فضا مورد استفاده قرار می‌گیرد (Behzadfar, 2019, p.61). قرابت معنایی این دو مفهوم در مباحث طراحی شهری به نحوی است که محیط شهری ساخته شده را با در نظر گرفتن شروطی، فضای شهری و گاهی مکان شهری می‌نامند. برای انجام عملیات مکان‌سازی، اعم از برنامه‌ریزی، طراحی و اجرا، شناخت این سازه‌ها و ابعاد و چگونگی کارکرد آنها الزامی است.

مفهوم زمان

واژه زمان به لحاظ ریشه‌شناسی واژه در فرهنگ زبان فارسی عمید، وقت، هنگام، روزگار، عصر، قدیمی، مجاز، اجل، مرگ تعریف شده است (Amid, 1994/2010). در لغتنامه آکسفورد به معنای، وجود پیشرفت مداوم و نامحدود و حوادث در گذشته، حال، و آینده به عنوان یک کل معنا شده (Oxford, 1998) و فلسفه آکسفورد، زمان را به عنوان بُعدی از تغییر تعریف می‌کند. واقعیتی که تغییر را از سه بُعد فضا، متمایز می‌سازد. دایره المعارف مک میلان، زمان را مفهومی بیان می‌کند که طول مدت رویدادها و دوره‌هایی را که آن‌ها را از هم جدا می‌کند، اندازه‌گیری می‌کند، تعریف کرده‌است (Gregersen, 2003, p.198).

نخستین دیدگاه‌ها در باب زمان، منسوب به ارسطو است. در این دیدگاه، زمان به رویدادها وابسته است و با آن‌ها تعریف می‌شود. به عبارتی، این رویدادها هستند که زمان را تعیین می‌کنند. دیدگاه مطرح دیگر، نظر کانت و فلاسفه ایده‌آلیست است که؛ زمان را پدیده‌ای ذهنی و انتزاعی در نظر گرفتند و معتقد بودند که عینیتی در مورد آن وجود ندارد. نیوتن معتقد بود زمان به مثابه جاده‌ای یک طرفه بی آغاز و بی پایان است که هیچگونه راه میان بر یا بازگشتی ندارد. رویدادها متعدد و پی در پی در بستر زمان رخ می‌دهند اما زمان مانند خط‌کشی که با آن ابعاد اجسام پیرامونمان را می‌سنجیم مستقل از تمام این رویدادها، کاملاً مطلق است و از آنها تأثیری نمی‌پذیرد (Rohaninejad, 2020).

از زمان به مثابه بُعد نظرات متعددی بیان شده که فاقد انسجام ساختاری در حوزه طراحی شهری است. بدین معنی که منابع مختلف زمان را غالباً شعار گونه به مثابه بُعدی از مکان تعریف کرده و در مواردی آن را مبنای طراحی شهری دانسته‌اند، برای مثال گفته می‌شود «طراحی، خط زمان است بر فضا». چنانچه لوفر معتقد است حک زمان در فضا به منزله فرایندی است که موجب پیدایش بعد فضایی می‌شود و آن را تولید می‌کند (Lefe-bvre, 1992) اما، کسانی که به تحلیل ویژگی‌های

۴. بازیابی و مقایسه با حافظه کوتاه مدت

۵. بازیابی و مقایسه با حافظه بلند مدت

۶. ادراک زمان

این نمایانگر با شناخت تمامی متغیرهای مکان و عناصر شهر، به ویژه ساختار شهر، حفظ آن‌ها و تغییرات تدریجی آن‌ها در طول زمان در ارتباط است (Behzadfar, 2019, p:91).

ارائه مدل مفهومی مکان

در مکان سازی، فضا گستره‌ای خالی است که بستر جریان دهنده و بنیادی مکان عینی را می‌سازد. تاکید بر مکان عینی به این دلیل است که فضا خود محصول ذهن بوده و بنیادی‌ترین گونه مکان، مکان ذهنی است (شکل ۱) و به واسطه ذهنی بودن فضا، کیفیت‌هایی چون حس رهایی، آزادی، شفافیت و گشودگی را بازتاب می‌دهد. در واقع، می‌توان لحظه یا آنی که زمان و فضا با هم درگیر می‌شوند را مکان نامید.

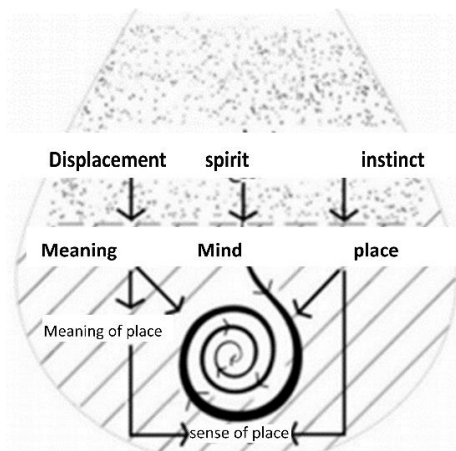

Fig.1. The nature of the concept of place, relying on the structure of the mind, as the root and origin of the formation of this concept (Behzadfar, 2019, p: 83)

اندازه‌گیری زمان برای کاربرد علمی با رویدادهایی روبرو است که در فضا - زمان اتفاق می‌افتند و نمایانگر زمان به عنوان حلقه اتصال این مفاهیم در کنار هم می‌باشد. در واقع، هر مکانی که ایجاد می‌شود زمان را به رسمیت شناخته است لذا با گذشت زمان، فضاها به مکان‌هایی برای زندگی افراد تبدیل می‌شوند و روح و معنا به خود می‌گیرند. بر مبنای مرور نظریات در این پژوهش مکان در قالب یک ده ضلعی (شکل ۲) مکان حداکثری را پدید می‌آورد. ابعاد مختلفی از ادراک مکان که هر کدام با هم یک مکان حداقلی را پدید می‌آورند در هر بیضی تصویر شده است. هم چنین از کنار هم قرارگیری هر تعداد از این ابعاد با هم، محصوریت کامل در عوامل مکان ایجاد می‌شود.

در این مدل که اقتباسی از مدل کرمانا است، ابعاد شکل‌دهنده مکان تحت عنوان نمایانگر دسته‌بندی می‌شوند. زیرا، این ابعاد، در عین حال که سازه‌های مکان را شکل می‌دهند، حامل، عامل و نمایانگرهای حسی مکان نیز هستند. حس مکان در متن و ماهیت کیفیت محیطی جای دارد. این مفاهیم مستقیماً قابلیت پردازش ندارند لذا ابعاد یا سازه‌هایی آن‌ها را نمایان می‌کنند و بر اساس مدل یاد شده، نمایانگرها

همانطور که بیان شد، اختلاف نظرهای زیادی در ارتباط با زمان در طراحی شهری وجود دارد و اغلب در کتب و مطالعات مختلف، ارتباط زمان با طرح‌های شهری، طراحی شهرهای همه زمانه (۲۴ ساعته) و بعد زمان در طراحی شهری مورد بررسی قرار گرفته است. در این پژوهش نمایانگر زمان هر بُعد از مکان را در بر می‌گیرد که اولاً همان نمایانگر است (نمیان کننده) و ثانیاً ویژگی‌هایی است که بر مبنای آن کیفیت‌هایی را بازتاب می‌دهد (Goodarzi, 2019, P:117). اگرچه زمان دیده نمی‌شود، اما منظم بودن فصول، تغییرات یک روز از صبح تا غروب و تغییرات و چرخه‌های گوناگون حاکی از وجود زمان در اطراف ما است (Shakibamanesh & Ghorbanian, 2017).

نمایانگر زمان مجموعه‌ای از عقاید، نگرش‌ها و احساساتی است که یک شخص یا گروهی از افراد از یک واقعیت بیرونی دارند. این واقعیت بیرونی می‌تواند یک مکان و یا یک شخص باشد و این احساسات می‌تواند صحیح یا غلط، واقعی یا خیالی باشند. توجه به این نکته که بین حس زمان و نمایانگر زمان باید تفاوت قائل شویم بسیار مهم است. زیرا که حس زمان با مفاهیمی همچون ادراک یا تجربه زمان مرتبط است (Madanipour, 2011) در حالی که نمایانگر زمان معنای کامل‌تر و دقیق‌تری برای بعد زمان و حس زمان است، زیرا که توانا نمایان کننده و حامل احساسات و خاطرات و عقاید خاص برای فرد است (Shakibamanesh & Ghorbanian, 2017).

در طراحی شهری ابعاد سازنده مکان، میانجی و نمایانگر کیفیت‌های محیطی مکان هستند. در همین راستا کارمونا برای توضیح این مطلب از واژه Feature به معنای نمایانگر یا نمایان کننده استفاده کرده است. در واقع، زمان یک بعد است که کیفیت‌های محیطی همانند تنوع، تداوم، خاطره انگیزی، دل اندوهی و نظیر آن را بازتاب می‌دهد. زمان، بارزترین قیدی است که محصوریت مکان را معنی‌دار می‌کند. لذا، آزادی مکان از قید زمان مشخص‌ترین ماموریت و هدف طراحی شهری است. به همین دلیل برخی از صاحب‌نظران طراحی را زدودن (تعدیل) قید زمان از مکان تعریف می‌کنند.

نمایانگر زمان از سه زاویه برای تبیین مکان اهمیت دارد، اولاً جز پنهانی و جدایی ناپذیر ذهن و فضا است. ثانیاً، بازتاب دهنده رخدادها است. ثالثاً، به طور سنتی طراحی با زمان تفهیم می‌شود. این نمایانگر تنوعی از مفاهیم گونه شناختی اعم از منظر، کارکرد، ذهنیت، مدیریت، محیط زیست، اجتماع، ابعاد ریخت شناسانه و نظایر این را در قالب زمان گرد هم آورده و بازنمایی می‌کند، لذا

در دوره‌های زمانی مختلف در شهر ایرانی وجود داشته‌اند. امامزاده‌ها به عنوان مکان‌های مقدس و متبرک با تغییر دوره‌ها و حکومت‌های مختلف در نزد ایرانیان همواره از علاقه و احترام ویژه‌ی برخوردارند. از دیگر سوی امامزاده‌ها دارای فضای روحانی و مذهبی هستند که افراد در این فضاها، تجربه‌های حسی و درونی خاصی دارند که در فضاها دیگر کمتر تجربه می‌کنند. هنگامی که فرد در فضای معنوی قرار می‌گیرد، فضا فرد را با خود به خویشتن خویش می‌برد و فرد بدون در نظر گرفتن مکان و زمان در سیر و سلوک درونی خود، حس دل انگیز وحدت و یکی شدن با فضا را احساس می‌کند.

امامزاده یحیی به عنوان یکی از قدیمی‌ترین امامزاده شناخته شده تهران در منطقه ۱۲ شهر تهران، واقع شده است. این بنا دارای صحن، مسجد، ایوان، رواق، ضریح، حرم آئینه‌کاری، سرداب، گنبد کاشی مخروطی شکل و سقاخانه است. قدیمی‌ترین اثر منقول این بقعه تاریخی که ساختمان اصلی بنای آن نیز به دوره مغول نسبت داده می‌شود، صندوق چوبی روی مرقد است که دارای تاریخ ۸۹۵ هجری قمری است.^۷

جهت مطالعه کیفی در امامزاده یحیی، طی یکسال (۱۳۹۷) در زمان‌های مختلف (صبح، ظهر، شب) و روزهای مختلف (ابتدای هفته، آخر هفته، تعطیلات، مناسبت‌ها) با تکنیک مصاحبه عمیق داده‌های کیفی جمع‌آوری شده‌اند. بنابر معیار افزونگی^۸ در نمونه‌گیری آگاهانه (حجم نمونه آنجا که اطلاعات جدیدی حاصل نمی‌شود یا داده‌ها تکرار می‌شوند، نمونه‌گیری پایان می‌یابد) تعداد ۱۰۰ مصاحبه اخذ شده است.

به جهت تحلیل داده‌ها (جدول ۱)، ابتدا مصاحبه‌ها ثبت و کیفیت محیطی (نمودهای پوششی زمانی و فضایی) که به صورت عینی قابل بررسی و مشاهده می‌باشند، ثبت شده و سپس برای دستیابی به جوهر اصلی مصاحبه‌ها با در نظر گرفتن پس زمینه‌های ذهنی در ارتباط با نمایانگر زمان و فضا، مصاحبه‌ها مجدداً بازخوانی شده‌اند و به وسیله خلاصه نویسی و تدقیق هر مصاحبه، در نهایت عوامل اصلی و گویه‌های متناسب برای تولید داده‌های کلیدی استخراج شده است.

مصاحبه‌ها و مشاهدات انجام شده حاکی از آن است که، بافت محلی امامزاده یحیی آرامش و محصوریت خاصی را برای ساکنین پدید آورده است و فضا را به یک فضای صمیمی و کاملاً محلی تبدیل کرده است. این امامزاده به علت قرارگیری در بافت محلی و مسکونی محله به یک پاتوق رفتاری برای اهالی تبدیل شده است و اغلب در صبح و عصر اهالی محله در این فضا جمع می‌شوند. نکته مثبتی که در محله امامزاده یحیی به چشم می‌خورد غریب گز بودن محله است به نحوی که افراد غریبه به راحتی در این فضا شناسایی می‌شوند. برخی از ساکنان محله امامزاده یحیی از بومیان

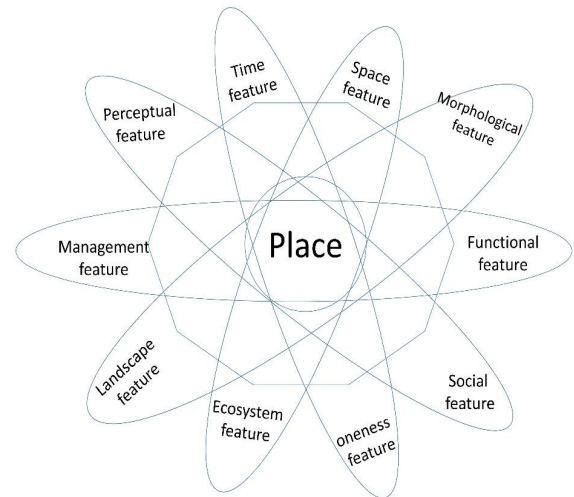

Fig.2. Conceptual model of Place

در ارتباط تنگاتنگ با یکدیگر در طراحی، نقش ایفا می‌کنند. در این پژوهش ۳ نمایانگر (زمان، ذهن (ادراک) و فضا) ملاک عمل واقع شده است (شکل ۳).

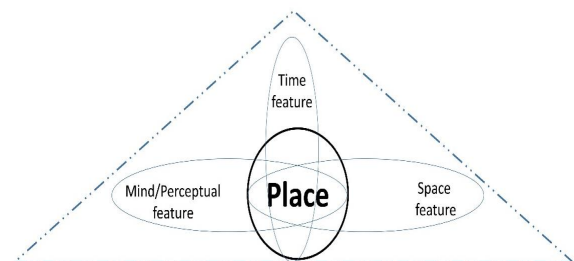

Fig.3. Scope of research

بدیهی است که پژوهش‌های نظری، نیازمند موردکاوی میدانی نمی‌باشند اما، جهت تفهیم هرچه بیشتر مطالب، این سه نمایانگر (فضا، زمان و ذهن) در فضای مذهبی در این پژوهش مورد بررسی قرار خواهند گرفت و تعیین محدوده یا دامنه پژوهش، به منزله ذهنی در نظر گرفتن این فضا است و هر پژوهشگری می‌تواند با توجه به هدف خود فضا یا مکان عینی یا ذهنی را در نظر بگیرد.

روش تحقیق

این مقاله بر اساس هدف بنیادی و از آنجا که روش‌های تحقیق کمی و کیفی به تنهایی نمی‌توانند پیچیدگی‌های مسائل و مشکلات شهرهای امروزی را حل کنند، بر اساس نحوه گردآوری داده‌ها از روش آمیخته پژوهی بهره برده است. یکی از ویژگی‌های پژوهش‌های آمیخته، توالی استفاده از روش‌های تحقیق کمی و کیفی است. پژوهشگر از نظر زمانی می‌تواند داده‌ها کمی و کیفی را به طور هم زمان یا به توالی، یکی پس از دیگری، گردآوری کند. لذا در ادامه مقاله در دویخس به جمع‌آوری و بررسی داده‌ها پرداخته شده است.

تحلیل داده‌ها

روش کیفی گردآوری و تحلیل داده‌ها

مساجد، امامزاده و بقاع متبرکه؛ به عنوان تک بناهایی که نمودی از فرهنگ ایرانی- اسلامی هستند،

کمی سازی و سنجش متغیرها

در ادامه به جهت بررسی همبستگی درونی متغیرها و دسته‌بندی آنها در قالب تعدادی عامل محدود؛ از روش تحلیل عاملی اکتشافی (EFA) استفاده شده است. در مرحله دوم، با توجه با نظر کارشناسان، ۲۱ شاخص تدقیق شده از بین شاخص‌های استخراج شده

سنتی و مذهبی این محله هستند که نسبت به فضاهای مذهبی محله نظیر امامزاده و مساجد و تکایا احساس تعلق دارند و با آن هویت خود را بازنمایی می‌کنند و در مقابل مهاجرینی که از شهرها و حتی کشورهای اطراف به تازگی در این محدوده ساکن شده‌اند؛ باعث از هم گسیختگی فرهنگی در بافت محله شده‌اند.

Table 1. The main concepts that emerged from the interviews in space (Imamzadeh Yahya) and specific time

Objective features		Field impression results and interviews	Scanning manifestations in urban space
Space	Time		
Imamzadeh Yahya	8 to 10 A.M.	-In the early hours of the day and due to the closed doors of Astan Imamzadeh, the number of people observed is very small. -Loneliness and low presence of people causes a feeling of fear and loneliness and as a result anxiety. -With the approach of 10 o'clock and the opening of the doors of Imamzadeh and the role of the people is highlighted, the feeling of security is replaced.	Anxiety Calm down inactivity security Privacy Memory Imagine cognition Self-help Spatial justice Sexual justice Supervision and authority Visibility of space Readability
	10 to 14 A.M.	In 90% of the observations and interviews, the presence of people living in the neighborhood is seen, who have a permanent presence in this place, and being in this space has become a constant activity for these people. -The existence of the reconstructed house of Kazemi creates a place to pause in front of Imamzadeh. -Strangers are easily identified at this time and in this space. -Playing the sound of the call to prayer is one of the most desirable sounds for the residents at this time, and businesses close their work when they hear the sound of the call to prayer.	Personal space Cheerful Avoid stranger's Visual clarity Sociability efficiency memorable Leisure Originality and meaning Experiences keeping Permeability The color belongs Association
	14 to 18 P.M.	- In the early hours of the afternoon, the courtyard and alley of Imamzadeh are completely secluded - In the summer evening, the presence of people becomes more prominent. -The presence of residents with bicycles, prams and children's games in the alleys in front of the Imamzadeh induces a sense of diversity and effort in the environmen	Role-playing Voices with identity Viability Stir and move Variety Availability All inclusive Voice the light Valuable space activities Charm Congratulations Spirit of Time spirit of place Environmental stimuli
	18 to 22 P.M.	- With the closing of the doors of Astan Imamzadeh, after the completion of Isha and Maghrib prayers, the feeling of fear and insecurity reappears. - Worry about the privacy of space. - The green light of Astan Emamzadeh area at night provides security for passers-by. -The appropriate time for pilgrimage is stated at night, but due to the time of the space, people cannot use the space at any time.	Attendance Sweet Homesick flexibility Continuity Fixation Readability Continuous activity Citizenship territory time frame
	Events	- In religious days and occasions, special ceremonies are held in this place and are welcomed by the locals. - In the days of Muharram, most groups and Takayas place their origin and destination on the doorstep of the Imamzadeh. - On the nights of Ghadr, when the revival ceremony is held in this shrine, security, enthusiasm and vitality are maintained in this space 24 hours a day. -Some residents say that they are in Imamzadeh at the time of the year of delivery and if the doors of Imamzadeh are closed every year, tomorrow morning the first place they will visit is Imamzadeh	Memorable vitality Sense of belonging Variety of events

*The meaning of time in this study has been studied with two approaches of ordinary time (morning, noon, night) and time meaning the passage of time

Table 2. KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.809
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	2386.043
	df	210
	Sig.	.000

بررسی قرار گرفته است. نمودار تغییرات، مقادیر ویژه را در ارتباط با عامل‌ها نشان می‌دهد. این نمودار برای تعیین تعداد بهینه مؤلفه‌ها به کار می‌رود. براساس دو شکست مهم نمودار، شکست‌های این نمودار بین ۳ تا ۵ عامل را تاکید می‌کند که با توجه به خروجی نرم‌افزار، ۳ عامل استخراج شده است.

برای تعیین نوع دوران عوامل (متعامد یا مورب)، ابتدا تحلیل عاملی با دوران مورب و با استفاده از روش دایرکت اولیمن انجام شده و به علت این که هیچ یک از ضرایب همبستگی این ماتریس از قدر مطلق $0/33$ بزرگتر نبودند، دوران متعامد با استفاده از روش دوران واریمکس انجام شد. ۳ عامل استخراج شده و ارتباط آن‌ها با شاخص‌های ۲۱ گانه نمایانگر مکان در جدول ۴ مشخص شده است. در واقع جدول ۴ سهم متغیرها را در عامل‌ها بعد از چرخش نشان می‌دهد و هر متغیر در عاملی قرار می‌گیرد که با آن عامل همبستگی بالایی معنی‌داری داشته باشد. در آخرین مرحله تحلیل عاملی اکتشافی، عوامل استخراج شده باید نام‌گذاری شوند. نام‌گذاری عوامل استخراجی تحت تاثیر اصول روانشناختی حاکم بر آیتم‌ها می‌باشد. دسته بندی متغیرهای با بار عاملی بالا در یک عامل باید

از مصاحبات، در یک طیف پنج‌تایی لیکرت (از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) کمی‌سازی شدند و در قالب پرسشنامه محقق ساخت از میان افراد ساکن و مجاور امامزاده، عابرین و کسبه مجاور در محدوده امامزاده یحیی واقع در منطقه ۱۲ تهران تکمیل شده‌اند. با وجود این که تعداد نمونه در تحلیلی عاملی بسیار مهم است ولی نظرات مختلفی در این ارتباط با حجم نمونه بیان شده‌است. این پژوهش با در نظر گرفتن آزمون‌های بارتلت و مقدار KMO (Zabar-*daft & Khalili & Dehqani*, 2013, p.65) و پیشنهاد کلاین که حداقل حجم نمونه لازم را ۲۰۰ مورد بیان می‌کند (Kline, 1994 /2016)، تعداد حجم نمونه را ۲۰۰ در نظر گرفته و روش تحلیل عاملی با استفاده از ۲۱ شاخص نهایی در نرم‌افزار SPSS انجام شده است. در این روش، ابتدا برای کنترل تناسب داده‌ها برای تحلیل عاملی، مقدار عددی KMO و آزمون کرویت بارتلت محاسبه شده است. سطح معنی‌داری آزمون کرویت بارتلت ($Sig=0/0001$) و مقدار عددی معیار KMO که برابر $0/809$ است، مناسب بودن داده‌ها برای انجام تحلیل عاملی را نشان می‌دهند (جدول ۲).

جدول (۳) عوامل استخراج شده و درصد تغییرات آن‌ها را نشان می‌دهد؛ در جدول (۳) سه عامل مقدار ویژه بزرگتر از یک دارند و این عوامل جمعاً ۵۷ درصد تغییرات داده‌ها را تبیین می‌کنند.

همچنین، برای تعیین قطعی تعداد عوامل استخراجی، نمودار (Scree plot) در شکل ۴ مورد

Table 3. Translation methods: Spatial Assimilation

	Initial Eigenvalues ^a			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	17.780	31.160	31.160	12.455	21.827	21.827
2	9.619	16.857	48.017	10.709	18.768	40.595
3	5.396	9.457	57.474	9.631	16.879	57.474
4	3.804	6.667	64.141			
5	2.766	4.848	68.989			
6	2.660	4.661	73.651			
7	2.085	3.655	77.305			
8	1.815	3.181	80.487			
9	1.589	2.785	83.272			
10	1.352	2.369	85.642			
11	1.188	2.082	87.723			
12	1.123	1.968	89.692			
13	.974	1.707	91.398			
14	.910	1.594	92.993			
15	.813	1.425	94.418			
16	.679	1.190	95.608			
17	.617	1.081	96.689			
18	.612	1.072	97.761			
19	.537	.941	98.702			
20	.388	.680	99.382			
21	.353	.618	100.000			

Table 4. Rotated Component Matrix

	Component		
	1	2	3
V14	0.789		
V7	0.747		
V13	0.743		
V16	0.728		
V11	0.623		
V1	0.603		
V15	0.585		
V8	0.575		
V12	0.552		
V2	0.476		
V6	0.435		
V17		0.843	
V18		0.811	
V19		0.794	
V21		0.760	
V20		0.738	
V4	0.440		
V3			0.848
V5			0.834
V9			0.777
V10			0.543

با توجه به دسته بندی جدول ۵، سه نمایانگر فضا، زمان و ذهن (شکل ۵) برای تعبیر و تفسیر مکان‌های شهری در چرخه ادراک شناختی مکان با یکدیگر در تعامل هستند و هرکدام بر دیگری تاثیرگذار هستند. از تلاقی این نمایانگرها مفاهیم جدیدی بوجود می‌آید که هرکدام می‌تواند حامل یک دسته از احساسات در افراد در زمان‌های مختلف باشد.

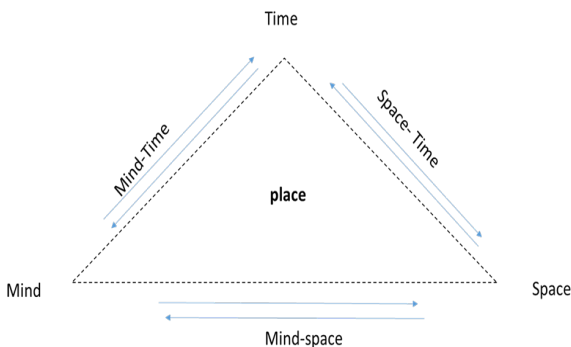

Fig.5. Three elements involved in the emergence of urban places

طبق تصویر ۵، می‌توان چرخه‌ای را در نظر گرفت که ماحصل یک درک مناسب از زمان است. بدین معنا که، زمانی که فرد مکانی را درک می‌کند؛ در ارزش‌گذاری و کدگذاری ذهنی او تاثیرگذار است و همچنین می‌تواند بر حسی که فرد از مکان می‌گیرد، تاثیرگذار باشد. به عنوان مثال، احساسات و ادراکات فرد در ۲۴ ساعت از روز یکسان نمی‌باشد (در مصاحبه‌ها احساسات گوناگون در ۲۴ ساعت روز نمایان بود) و این امر در یک هفته، ماه و سال فرد که نمودی از زمان در زندگی انسان است، نیز مشهود است. واقعیتی سه بعدی به صورت "زمان + ذهن + فضا = مکان" در فضای شهری موفق و ماندگار جاری و ساری است که تاکنون کمتر بدان توجه شده است.

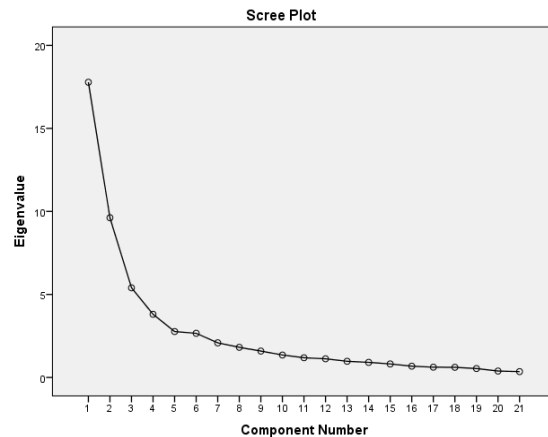

Fig.4. Scree plot diagram to determine the number of factors

مفهوم نهفته در پس این متغیرها را آشکار کند. با توجه به دسته بندی انجام شده در جدول ۴، ۳ عامل و شاخص‌های ذیل هر عامل مشخص می‌شوند:

عامل اول: مقدار ویژه این عامل ۱۷/۷۸ می‌باشد که ۳۱ درصد از واریانس را در بر می‌گیرد و بیشترین تاثیر را در بین سه عامل دارد. در این عامل ۱۲ شاخص قرار گرفته است و عوامل درونی و حسی را مورد سنجش قرار می‌دهند. این شاخص‌ها اغلب، مستقیماً با زمان در ارتباط نیستند و زمان به عنوان یک متغیر پنهان در این دسته بندی تاثیرگذار است و مقیاسی برای سنجش نمودهای محیطی است. به عنوان مثال، وجود محرک‌های حسی به عنوان یک متغیر غیر زمانی و فصل بهار به عنوان یک متغیر زمانی؛ تواما با هم یک کیفیت محیطی مکان را رقم می‌زنند. این عوامل می‌توانند باعث به وجود آمدن هنجارهای محیطی مانند ایجاد حس سرزندگی و شور و هیجان شوند. توجه به این نکته که احساسات برای هر فرد بار معنایی متفاوتی را به همراه دارد، تغییر زمان می‌تواند احساسات دیگری را نیز به همراه داشته باشد. بر این اساس این عامل را می‌توان عامل «حسی-شخصی» نامگذاری نمود.

عامل دوم: مقدار ویژه این عامل ۹/۶۱ می‌باشد که ۱۶ درصد از واریانس را در بر می‌گیرد. در این عامل ۵ شاخص قرار گرفته است که بیشتر با نمایانگرهای زمان به طور مستقیم و ذهن به طور غیر مستقیم در ارتباط هستند و عوامل رفتاری را، مورد سنجش قرار می‌دهند. به عنوان مثال، وجود الگوهای رفتاری در فضا به عنوان یک متغیر غیر زمانی و زمان ورود فرد به آستانه، به عنوان یک متغیر زمانی؛ تواما با هم یک کیفیت محیطی مکان را رقم می‌زنند. می‌توان گفت، متغیرهای زمانی-ذهنی در کنار هم هنجارهای رفتاری را پدید می‌آورند. بر این اساس این عامل را می‌توان عامل «رفتاری-عملکردی» نامگذاری نمود.

عامل سوم: مقدار ویژه این عامل ۵/۳۹ می‌باشد که ۹ درصد از واریانس را در بر می‌گیرد. در این عامل ۴ شاخص قرار گرفته و عوامل کالبدی و کیفیتی را مورد سنجش قرار می‌دهند که می‌توان عامل «کالبدی-محیطی» این دسته را نامگذاری نمود.

Table 5. Naming components

Row	Indicator	Factor load	Code	Title selected for the component
1	Existence of diversity of senses (sadness, homesickness, etc.) from space in short periods of time	0.789	V14	The first factor: Sensory-personal
2	Existence of sensory patterns such as a sense of respect for space	0.747	V7	
3	Existence of sensory stimuli in space	0.743	V13	
4	The amount of mental and emotional interactions of a person at different times	0.728	V16	The second factor: Behavioral-functional
5	existence The rhythm of spatial transformations	0.623	V11	
6	The degree of mental connection to a particular time	0.603	V1	
7	The amount of space reflection in the mind	0.585	V15	
8	The degree of spatial and temporal attachment	0.575	V8	
9	The rate at which linear and time cyclical processes occur in the mind	0.552	V12	
10	The rate of change and stability of space over time	0.476	V2	
11	Existence of mental and environmental stimuli of space	0.435	V6	The third factor Physical-environmental
12	Interpretation and evaluation of stimuli in the mind	0.440	V4	
13	Existence of behavioral patterns in space and time such as silence and calm, thinking and ...	0.843	V17	
14	Mental time patterns such as arrival time tribute	0.811	V18	
15	The amount of memory of the space-time line in the mind	0.794	V19	
16	Repeat events per unit time	0.760	V21	
17	Existing rhythms of space	0.738	V20	
18	Flexibility of space in time periods	0.848	V3	
19	Environmental characteristics (color, light, materials, etc.)	0.834	V5	
20	Space timeliness	0.777	V9	
21	Ease of access	0.543	V10	

بحث و نتیجه گیری

شناخت و محک زدن همواره در بستر زمان در شهر و فضاهای شهری رخ می دهد و می توان فضا و زمان را نمایانگرهایی دانست که به ارزیابی مکان های شهری کمک می کنند. پژوهش حاضر، معرفی نمایانگرهای مکان در سازوکارهای فضاها و مکان های شهری با وجه مثالین فضاهای مذهبی را، به عنوان دغدغه اصلی مورد بررسی قرار داده است. جهت بررسی با انجام مطالعات میدانی، نموده های پوششی مکان تبیین و با استفاده از سنجه هایی که ارزش هنجارها را تعیین می کنند، کیفیت نمایانگرها زمان و فضا ارزیابی شده است. در ادامه با روش تحلیل عاملی اکتشافی (EFA)، تحلیل، تقلیل و خلاصه سازی داده ها صورت گرفته و ۲۱ شاخص کیفیت محیطی مکان، در قالب ۳ مولفه اصلی که تاثیر گرفته از همنوایی و اثرگذاری و بر هم کنش نمایانگرهای مطروحه می باشند، شامل عوامل «حسی-شخصی»، «رفتاری-عملکردی» و «کالبدی-محیطی» اعتباریابی شدند.

نتایج پژوهش حاکی از آن است که، زمان در فرد ایجاد حس می کند و میزان غنای این حس تحت تاثیر میزان تغییر عوامل فضایی و ذهنی است. ادراک و فهم مکان های شهری با جنبه های مستقیم بصری فرد در ارتباط است و با فرایندهای ذاتی زندگی فرد

و مداخلات او در عرصه جامعه اش پیوند می خورد. همچنین، فرآیند ادراک بر احساسات مثبت یا منفی فرد اثر می گذارد و می تواند سلامت ذهنی و جسمی فرد را تحت تاثیر قرار دهد؛ تا جایی که سلامت یک مکان شامل نتایج فیزیکی، روانی، اجتماعی، معنوی، و زیبایی شناسی و ... می تواند بر حس مکانی که فرد از آن محیط دریافت می کند اثر بگذارد. در واقع، ساختارهای ذهنی جامعه متاثر از مکان هایی است که هر روزه افراد با آن در تعامل هستند و نوع نگرش به فضا نیز تحت تاثیر این ساختارهای ذهنی شکل خواهند گرفت و در نهایت ساختارهای فضایی در داخل شهرها پدید می آید.

همانطور که بیان شد، زمان از نظر کیفی، حامل و نمایان کننده توأمان، احساسات و کیفیات محیطی است. همنوایی و هم آوایی تمام عوامل خلق مکان در ساخت یک مکان شهری موفق در کنار هم بسیار تاثیر گذار هستند. تاثیر چنین همنوایی و توالی بین اجزای مکان شهری مانند نت های موسیقی، ادراکات حسی را منظم می کند و تجربه های وحدت یافته و عمیقی را در ذهن پدید می آورد و ابعاد مکانی جدید، با ظرفیت بازشناسی ذهن انسان مطرح می شود. چنانچه این عناصر به خوبی و درستی در کنار هم قرار گیرند، نوای دلنشینی به گوش می رسد و نمی توان توالی و پس و پیش آن را تمیز و تشخیص داد. این همنوایی و

پی نوشت

1. Temporal
2. Mass
3. Place
4. Feature
5. Dimension
6. Sense of Time
۷. مطالب این قسمت از پایگاه جامع امامزادگان و بقاع متبرکه ایران اسلامی به نشانی <http://emamzadegan.ir> گرفته شده است.
8. Redundancy

تشکر و قدردانی

موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

تعارض منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که در انجام این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافی برای ایشان وجود نداشته است.

تأییدیه‌های اخلاقی

نویسندگان متعهد می‌شوند که کلیه اصول اخلاقی انتشار اثر علمی را براساس اصول اخلاقی COPE رعایت کرده‌اند و در صورت احراز هر یک از موارد تخطی از اصول اخلاقی، حتی پس از انتشار مقاله، حق حذف مقاله و پیگیری مورد را به مجله می‌دهند.

منابع مالی / حمایت‌ها

موردی توسط نویسندگان گزارش نشده است.

مشارکت و مسئولیت نویسندگان

نویسندگان اعلام می‌دارند به‌طور مستقیم در مراحل انجام پژوهش و نگارش مقاله مشارکت فعال داشته و به‌طور برابر مسئولیت تمام محتویات و مطالب گفته‌شده در مقاله را می‌پذیرند.

References

1. Amid, H. (2010). Farhang Amid, Tehran: Javidan, fifth edition, (Original work published 1994).
2. Bacon, E. (2017). Design of Cities. London: Thames & Hudson. (F. Taheri, Trans), Tehran: Marker Publications, Studies in Urban Planning and Architecture. (Original work published 1967)
3. Behzadfar, M. (2016). Islamic Wisdom and Urbanism [PhD booklet]. Tehran: Iran University of Science and Technology.
4. Behzadfar, M. (2019). Principles of design of city gate corridors. Tehran: Iran University of Science and Technology.
5. Canter, D. (1977). The Psychology of Place, London: Architectural Press
6. Carmona, M. (2014). The Place-shaping Continuum: A Theory of Urban Design, Process, Journal of Urban Design, Vol.19, No.1,2-36.
7. Carmona, M., Hanssen, G., Lamm, B., Nylund, K., Saglie, I., Tietjen, A. (2019). Public space in an age of austerity, Urban design international,

هم‌آویی در فضاهای معنوی و مذهبی مانند امامزاده‌ها و مساجد که نمود باورها و ارزش‌های دینی و عقیدتی شهر و شهروندان هستند و در دوره‌های تاریخی مختلف هم از نظر فعالیت و هم از نظر کالبدی و معماری ثابت مانده است، مشهود است.

سازوکارهای بوجود آمده از تلاقی این سه نمایانگر، مفاهیم جدیدی مانند فضا- زمان، فضا- ذهن و ذهن- زمان بوجود می‌آورد که هر کدام می‌تواند حامل یک دسته از احساسات در افراد در زمان‌های مختلف باشد و هر مفهوم مقدمه‌ای برای پژوهش‌های آتی باشد. در راستای تحقق اهداف پژوهش و تأکید بر مدل مفهومی ارائه شده از مکان مبتنی بر نمایانگرهای مکانی، با تأکید و تمرکز بر نمایانگر زمان و فضا، راهکارهای زیر جهت طراحی و ساخت فضاهای شهری هم‌آوا پیشنهاد می‌شوند:

۱. از آنجا که فعالیت‌ها در زمان و فضا جاری هستند و محیط‌ها در زمان‌های مختلف به شیوه‌های متفاوتی مورد استفاده قرار می‌گیرند، لازم است طراحان شهری چرخه‌های زمانی را درک نموده و از مدیریت زمانی فعالیت‌ها در فضا آگاهی یابند
۲. بازیابی رویدادهای رخ داده در فضا جهت حفظ خاطرات جمعی
۳. تأکید بر نقش زمان در ساختار ذهنی افراد و حفظ نمادها و نشانه‌های زمانی ادوار گوناگون
۴. ارزش‌گذاری و تقویت باورهای ذهنی در بازه‌های زمانی گوناگون
۵. تفکیک زمانی جدارها و فضاهای شهری
۶. حفظ ضرابهنگ‌ها و ریتم‌های خاص هر فضا و مکان شهری

- 24(2).241-259.
8. Carmona, M., Heath, T., Oc, T., Tiesdell, S. (2021). Public Places Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design, Architecture Press, London. (Original work published 2003).
9. Carmona, M; Tiesdell, S. (2003). Urban Design Reader, Architectural Press, Burlington
10. Charbgo, N. (2018). Explain the relationship between time and perception; Continuity of the meaning of place through urban rhythms (interpretive phenomenology of lived experiences of people in Samen region of Mashhad (published doctoral dissertation). Faculty of Architecture and Urban Planning, Iran University of Science and Technology.
11. Goodarzi, Gh. (2019). Recognition of variables affecting the time feature in the environmental quality of historical places in the historical axis of Tehran Bazaar (published doctoral dissertation). Faculty of Architecture and Urban Planning, Islamic Azad University, North Tehran Branch
12. Gregersen, N.(2003), Encyclopedia of Science

- and Religion (MacMillan Reference).USA.
13. Javadi, M., Budagh, M., Makani, V. (2016). An Introduction to the Concept of Identity of Man-Made Environment by the Components of Place, Space, and Body. *Urban Management*, 14 (41), 139-159.
 14. Klein, P. (2015). Easy guide to factor analysis (A, Minaei et al, trans). Tehran: Samat (Original work published 1994).
 15. Kline, P. (2016). An easy guide to factor analysis (Minaii, A & Sadrohlsadat, j, Trance). Tehran: Samat. (Original work published 1994).
 16. Lefebvre, H. (1992). Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life (S. Elden, Trans.). New York: Continuum
 17. Lynch, k. (2018). The image of the City (M. Mazini, trans). Tehran: University of Tehran Press. (Original work published 1960)
 18. Madanipour, A. (2011). Urban design wisdom. (Zamani, B.Trans.) Tehran: University Press.
 19. Majedi, H., Mansouri, E. Haji Ahmadi, A. (2012). Redefining urban space (Case study: Valiasr axis between Valiasr square to Valiasr intersection), *Quarterly Journal of Urban Management*, 27 (9), 263-283.
 20. Montgomery, J. (1998). Making a City: Urbanity, Vitality and Urban Design. *Journal of Urban Design*, 3 (1): 93-116. <https://doi.org/10.1080/13574809808724418>
 21. Neisser, U. (1977). Cognition and Reality. San Francisco: Freeman
 22. Nik Rosh, R & Qasemisichani, M. (2015). Recognizing the place of the spirit of place in the design of children's space; Based on the phenomenological views of Nurberg Schultz. *Quarterly Journal of Interdisciplinary Studies in the Humanities*. 7 (1), 145-172.
 23. Oxford English dictionary [book on CD-ROM], (1998). 2nd ed. New York: Oxford University Press
 24. Partovi, p. (2013). Phenomenology of place. Tehran: Academy of Arts Publications. (Original work published 2008)
 25. Ralph, E. (2018). Place and Displacement, (M. Naqsan Mohammadi & others, trans), Tehran: Armanshahr Publications (Original work published 1976)
 26. Relph, E. (2007), Prospects for places: The urban design reader, Michael Larice and Elizabeth Macdonald Ed, Rutledge 120.
 27. Rohaninejad, M. (2020). [linkedin.com/in/mohammad-rohaninejad-08781a377?trk=Time-management-in-a-world-with-the-time-of-Isaac-Newton-or-Einstein](https://www.linkedin.com/in/mohammad-rohaninejad-08781a377?trk=Time-management-in-a-world-with-the-time-of-Isaac-Newton-or-Einstein), 20 April, 2020: 9:17:3AM
 28. Saidi, M., Habibi, K., Shieh, E. (2017). Measurement and Improvement of Quality and Functional Indicators of the City's Entrance and Exit Gates for the Development of Tourism (Case Study: Baneh City). *urban tourism*, 4(3), 1-18. doi: 10.22059/jut.2018.207101.221.
 29. Schultz, N (2014). Architecture: meaning and place, (V. Noroz borazjani, Trans). Tehran: Jahan Jahan, first edition. (Original work published 1998).
 30. Schultz, N (2015). Existence, space and architecture, (V. Noroz borazjani, Trans). Tehran: Parham Naghsh Publications (Original work published 1971).
 31. Shakibamanesh, A, Ghorbanian, M, (2017). Toward time-based design: Creating an applied time evaluation checklist for urban design research, *Frontiers of Architectural Research*, Volume 6(3), p 290-307, <https://doi.org/10.1016/j.foar.2017.05.004>
 32. Soltani, L. (2018). Scrutinizing the Historical Dimension of Space in the Social Rhythm of Communal Space. *Journal of Art and Civilization of the Orient*, 6(21), 47-56. doi: 10.22034/jaco.2018.77149.
 33. Souiri, E., Razaghi asl, S., Faizi, M. (2013). Sense of Time: Concepts and Applications in Urban Design. *Hoviatshahr*, 7(13), 73-82.
 34. Taghvaei, v. (2013). From Order to Disorder in Nature and Architecture. *Hoviat shahr*, 6(11), 39-52.
 35. Tuan, Y.-F. (2001). Space and Place. Minneapolis: University of Minnesota Press University. (Original work published 1977).
 36. Zebardast, E., Khalili, A., Dehqani, M. (2013). Application of Factor Analysis Method in Identification of Decayed Urban Fabrics An. *Honar-Ha-Ye-Ziba: Memary Va Shahrsazi*, 18(2), 27-42. doi: 10.22059/jfaup.

دو فصلنامه علمی
معماری و شهرسازی ایران